

Projekt: Ludzie – Media – Komunikacja

Zasady metodologiczne

Realizatorzy projektu będą się trzymać następujących zasad metodologicznych:

A. Zasady ogólne:

1. jednostki tworzące siatkę hasłową słownika muszą pochodzić z oryginalnych tekstów opublikowanych w językach projektu (A, B, C) o tematyce określonej przez tytuł słownika;
2. ekwiwalenty jednostek hasłowych w językach docelowych (B, C) muszą znajdować pokrycie w oryginalnych tekstach opublikowanych w tych językach (nie mogą być tworzone doraźnie przez leksykografów).

Zasadą nadrzędną jest „przechodzenie od tekstów opublikowanych w języku A przez słownik do nowych tekstów w językach B i C”.

B. Zasady szczegółowe:

1. **Kwerenda tekstowa:** w pierwszym roku realizacji projektu (zob. punkt „Schematyczne kalendarium realizacji projektu”) ustalony zostanie korpus tekstów przeznaczonych do ekscerpcji jednostek hasłowych słownika według następujących zasad:
  - a) teksty powinny dotyczyć tematyki określonej w tytule słownika;
  - b) teksty powinny reprezentować różne gatunki wypowiedzi (artykuły publicystyczne, częściowo artykuły naukowe, książki popularnonaukowe, instrukcje obsługi, blogi internetowe, interfejsy komputerowe itp.) z wykorzystaniem również tekstów zawartych w korpusach narodowych i równoległych;
  - c) teksty powinny pozostawać na średnim stopniu wyspecjalizowania dostępnym dla użytkowników ze średnim i wyższym wykształceniem humanistycznym.

Łączna objętość zebranego korpusu tekstów powinna osiągnąć pułap około 3 milionów wyrazów graficznych.

2. **Ekscerpcja jednostek hasłowych:** zgodnie z założeniami projektu siatka hasłowa słownika obejmie głównie utarte wielowyrazowe jednostki języka o postaci wyrażen imiennych, zwrotów czasownikowych i fraz w rodzaju:
  - a) wyrażenia imienne: **czytnik zbliżeniowy, aplikacja mobilna, platforma cyfrowa, belka nawigacyjna;**

- b) zwroty czasownikowe: *kto archiwizuje co na dysku, kto doładował telefon, co działa w jakim systemie, kto zeskanował dokument;*
- c) frazy: **Dodaj konto, Dodaj do ulubionych, Ochrona przed śledzeniem w oknach prywatnych, Ostrzegaj przed zamknięciem wielu kart.**

Ekscerpcja tego rodzaju jednostek z tekstów tradycyjnych (papierowych) dokonywać się będzie metodą manualną, a z tekstów cyfrowych – metodą zautomatyzowaną, opracowaną w monografii: D. Borysowski, *Teksty zespolone a problemy leksykografii przekładowej*, Opole 2020. Ekscerpcja powinna dać średnio po ok. 1000 jednostek wielowyrazowych na każdy dział słownika (łącznie około 5 tysięcy jednostek). Granice jednostek i ich skład leksykalny będą weryfikowane poprzez wpisywanie ich jako wyrażen cudzojęzycznych do narodowych wyszukiwarek internetowych oraz do narodowych korpusów języków projektu.

3. Makro- i mikrostruktura słownika:

- a) **makrostruktura:** słownik będzie należał do słowników przekładowych o układzie tematyczno-alfabetycznym (porządek alfabetyczny będzie zachowany odrębnie w każdym z działów tematycznych słownika). Słownik złożony będzie z następujących części:

Wstęp (w języku czeskim)

Wykaz skrótów i symboli (w języku czeskim)

Pięć działów tematycznych w układzie czesko-polsko-rosyjskim

Wstęp (w języku polskim)

Wykaz skrótów i symboli (w języku polskim)

Pięć działów tematycznych w układzie polsko-czesko-rosyjskim

Bibliografia

- b) **mikrostruktura:** metodą prezentacji materiału językowego słownika jest wypróbowana już w leksykografii metoda trójkolumnowej tabeli, w której każda kolumna (w pionie) reprezentuje jeden język, a każda jednostka wyjściowa wraz ze swymi dwoma ekwiwalentami zajmuje jeden ciąg trzech kratek w układzie poziomym tabeli według wzoru:

cesta: vesnická cesta	droga wiejska	деревенская доро́га
cesta: vesnická cesta	droga wiejska	сельская доро́га
cesta: vnitřní cesta	droga wewnętrzna	внутренняя доро́га
cestovat: kdo cestuje autostopem	kto podróżuje autostopem	кто путеше́ствует автосто́пом

Ten sposób prezentacji materiału jest czytelny i jednoznaczny, łatwy w odbiorze przez użytkownika. Przyjazne dla użytkownika jest także stosowanie jednorodnego w całym słowniku, konsekwentnego sposobu zapisu jednostek oraz ograniczenie skrótów, symboli i kwalifikatorów do niezbędnego minimum.

Ponieważ słownik ma charakter przekładowy, a nie definicyjno-przekładowy, mikrodefinicje przy hasłach przewiduje się tylko przy jednostkach wieloznacznych.

4. **Ekwiwalentyzacja:** zgodnie z zasadą „przechodzenia od tekstów opublikowanych w języku A przez słownik do nowych tekstów w językach B i C” słownik powinien dawać użytkownikowi takie ekwiwalenty jednostek wyjściowych, które umożliwią tworzenie w językach B i C w pełni poprawnych, akceptowalnych tekstów. Przy dobieraniu ekwiwalentów autorzy słownika będą się trzymać zasady, że ekwiwalentem przekładowym jednostki A jest w języku B to, co użytkownik języka B w analogicznej sytuacji mówienia powiedziałby automatycznie; w leksykografii przekładowej zasada ta nazywana jest „sytuacyjnym kryterium doboru ekwiwalentów”. Zaproponowane przez autorów słownika ekwiwalenty jednostek języka A w językach B i C będą weryfikowane w zebranych przez autorów korpusie tekstów, w narodowych korpusach komputerowych i w otwartej przestrzeni Internetu z użyciem wyszukiwarek języków B i C.
5. **Wykorzystane metody lingwistyczne:** w pracy nad słownikiem zostaną wykorzystane metody i techniki wypracowane w łonie takich nurtów współczesnej lingwistyki, jak:
  - a) **językoznaństwo konfrontatywne i kontrastywne** (dla zestawienia z sobą podsystemów trzech języków słowiańskich i określenia zakresu symetrii i asymetrii między nimi);
  - b) **metaleksykografia i leksykografia przekładowa** (dla wypracowania zasad zbudowania słownika, jego makrostruktury i mikrostruktury, opracowania reguł doboru ekwiwalentów przekładowych i metajęzyka opisu jednostek);
  - c) **teoria pól pojęciowych** (dla opracowania zasad podziału podsystemów języka na mniejsze pola pojęciowe, odpowiadające działom tematycznym słownika);
  - d) **koncepcja jednostek języka i produktów językowych** (dla opracowania reguł wyodrębniania z tekstów grup wyrazowych mających status rzeczywistych jednostek systemu danego języka, określania ich granic i zakresu wariantowości, dla wypracowania reguł ich jednoznacznego i konsekwentnego zapisu graficznego);
  - e) **lingwistyka komputerowa i korpusowa** (dla opracowania zasad automatycznego przeszukiwania tekstów cyfrowych w celu

wyodrębniania wielowyrazowych jednostek języka, zasad komputerowej weryfikacji tych jednostek, zasad wykorzystywania w pracy nad słownikiem przekładowym korpusów różnych typów; w przyszłości – dla opracowania zasad digitalizacji słownika i wyposażenia go w wyszukiwarkę).